

11. Шумпетер И. Теория экономического роста. — М., 1982.
12. Яковец Ю. А. Предвидение будущего: парадигма цикличности. — М., 1992.

УДК 332:339.7

В. В. Токар, доцент кафедри міжнародних фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

АНОТАЦІЯ. У статті розкрито роль інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств у забезпеченні економічної безпеки України; представлено авторські пропозиції щодо вдосконалення механізму співпраці між реальним сектором економіки та державою з метою підвищення технологічного рівня виробництва.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: національна безпека, економічна безпека, державне регулювання, інноваційно-інвестиційна діяльність, НДДКР.

АННОТАЦИЯ: В статье раскрывается роль инновационно-инвестиционной деятельности предприятий в обеспечении экономической безопасности Украины; представлены авторские предложения по усовершенствованию механизма сотрудничества между реальным сектором экономики и государством с целью повышения технологического уровня производства.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: национальная безопасность, экономическая безопасность, государственное регулирование, инновационно-инвестиционная деятельность, НИОКР.

ANNOTATION: The article reveals the role of innovation and investment activity in ensuring of the economic security of Ukraine; discloses the author's propositions of improving of the cooperation of the real economic sector and government in the sake of upgrading of the production technology.

KEY WORDS: national safety, economic security, government regulation, innovation and investment activity, R&D.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економічної системи характеризується посиленням тиску на національні економіки, підвищуючи актуальність спрямування заходів на забезпечення економічної безпеки держави, що формує основу справжнього суверенітету та незалежності.

Економічна безпека країни має досить складну внутрішню структуру і формується на таких засадах (принципах) [1, с. 16]: 1) економічна незалежність (можливість контролю держави за національними ресурсами; досягнення такого рівня виробництва, ефективності та якості продукції, які б забезпечили її конкурентоспроможність і дозволили на рівноправних засадах брати участь у світовій торгівлі, коопераційних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями); 2) стабільність і стійкість національної економіки (захист власності у всіх її формах, створення надійних умов та гарантій для підприємницької активності, стримування факторів, які можуть дестабілізувати ситуацію); 3) здатність до саморозвитку і прогресу (створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійна модернізація виробництва, підвищення професійного, освітнього і загальнокультурного рівня працівників тощо).

Сьогодні внаслідок диференціації країн за можливостями технологічного розвитку вони поділилися на три групи [9, с. 264]: 1) технологічні новатори або країни «золотого мільярда» (здатні генерувати високі технології, інтелектуально експлуатують весь світ, мають високу технологічну конкурентоспроможність); 2) технологічні послідовники (до певної міри можуть використовувати високі технології та хоча б гіпотетично ставити перед собою цілі розвитку, які мають цільові орієнтири першої групи країн); 3) технологічні аутсайтери або «третій світ» (не здатні до конкурентного саморозвитку в глобалізованому середовищі).

У країнах — світових лідерах технологічного прогресу — ніні інтенсивно розвиваються галузі шостого технологічного укладу: біотехнології (зокрема клітинна біологія), аерокосмічна промисловість, нанотехнології, нові матеріали, оптоелектроніка, системи штучного інтелекту, мікроелектроніка, мікросистемна механіка, інформаційні супермагістралі, програмне забезпечення і засоби імітації, системи управління персоналом; галузі п'ятого технологічного укладу: фармацевтична, автомобільна, хімічна, інструментальна промисловість. В Україні ж основна частка промислової продукції, а саме 95,2 %, виробляється галузями третього та четвертого технологічних укладів [10].

Мова йде про значне відставання від загальної траєкторії техніко-економічного розвитку, причому відхилення за основними показниками настільки значні, що таке функціонування навіть важко назвати розвитком у його загальному розумінні [13, с. 172], такий стан справ загрожує національній безпеці України, тому саме інноваційно-інвестиційна діяльність виступає пріори-

тетним напрямом налагодження співпраці між державою та реальним сектором економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі проблематиці інноваційно-інвестиційної діяльності присвячена значна частина публікацій. Н. Киян вважає, що на сьогодні проблема української економіки полягає в тому, що вона є товарно-орієнтованою, переважно спрямована на експлуатацію природних ресурсів і виробництво сировинних матеріалів. Промисловість України базується переважно на традиційних технологіях, започаткованих ще на ранніх стадіях індустріалізації [8, с. 95].

На думку О. Кірдіної, проблемами, які суттєво впливають на ефективність інноваційної діяльності в Україні, є [9, с. 262]: 1) загальнодержавний рівень — відсутність ефективного інноваційного законодавства, обґрунтованих інноваційних пріоритетів, адекватної інноваційної статистики, цілісності в ланцюзі заходів, що запроваджуються, об'єктивних критеріїв їх результативності; 2) регіональний рівень — відсутність механізму послідовного формування стимулюючого середовища для інноваційного бізнесу, створення альянсів регіональної науки, освіти і виробництва; підтримки наукомісткого підприємництва, формування регіональної інноваційної інфраструктури; 3) локальний рівень — низька інноваційна освіта і культура, відсутність у наукових і освітянських установах законодавчої можливості і дієвих механізмів та стимулів для створення підприємств наукомісткої спрямованості.

Л. Панасюк указує, що основними проблемними питаннями в реалізації інноваційно-інвестиційної політики в регіоні є: недостатній рівень кооперації між підприємствами і науковими організаціями; нерозвиненість інноваційно-інвестиційної інфраструктури (промислові зони, технологічні парки); високий ступінь зносу основних фондів; низька платоспроможність споживачів, що мають потребу у високотехнологічній продукції; домінування галузей з низьким рівнем обробки сировини; недостатній рівень комерціалізації науково-технічних розробок та передачі їх до сфери виробництва; високі відсоткові ставки кредитування інноваційно-інвестиційних проектів комерційними банками; недостатній рівень використання механізмів залучення додаткових фінансових ресурсів для реалізації інноваційно-інвестиційних проектів, у тому числі коштів міжнародних фінансових організацій [12].

Крім констатування проблем вітчизняні науковці обґрунтовують можливі шляхи їх вирішення. Зокрема Ю. Великий указує на необхідність удосконалення амортизаційної політики, що дозволить проводити системне й ефективне оновлення основного капіталу [3,

с. 18]. Л. Калініченко наполягає на формуванні «інноваційної культури та відповідного способу мислення населення» [7, с. 295].

В. Горник пропонує систему заходів щодо стимулювання НДДКР та інновацій, зокрема [4]: 1) витрати на НДДКР (крім капітальних вкладень), які здійснюються за рахунок власних коштів підприємств (організацій), необхідно прирівнювати до витрат виробництва й у повному обсязі вираховувати з прибутку до оподаткування; 2) запровадити аналог «дослідного податкового кредиту», зменшуючи податкові платежі в розмірі 20 % приросту на науково-дослідні й дослідно-конструкторські роботи порівняно із середньорічними витратами за попередні 3 роки; 3) звільнення від оподаткування частину суми доходу, отриманого від експорту технологій у вигляді ліцензій, а також прибуток, використаний на одержання патентів.

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значну увагу в науковій літературі до аналізу специфіки інноваційно-інвестиційної діяльності та її ролі в забезпеченні економічної безпеки України, додаткових досліджень потребують механізми поєднання державної політики стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та приватної ініціативи представників реального сектору економіки.

Метою дослідження є виявлення напрямів удосконалення механізму співпраці між реальним сектором економіки та державою з метою підвищення технологічного рівня виробництва.

Виклад основного матеріалу. Суттєвими загрозами національній безпеці України виступають [11, с. 24]: 1) низький рівень фінансово-економічного імунітету держави (вразливість перед зовнішніми впливами); 2) швидка втрата країною конкурентоспроможності на тлі низько технологічної української економіки, втрата мотивів для впровадження інновацій, неефективне державне управління; 3) нарощування соціально-політичного конфлікту і загальногромадянської нестабільності.

Важливою першоосновою нестабільності виступає низький технологічний рівень виробництва. За оцінками експертів Всесвітнього банку, для досягнення рівня розвитку США Україні потрібно загалом 4 трлн дол. США [15, с. 195], тому реформування потребує система державного стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та налагодження співпраці з представниками реального сектору економіки.

Інвестиційна підтримка інноваційної діяльності підприємств залежить від специфіки об'єкта інвестування — інновації. За оцінками фахівців, норма прибутку для підприємств, що виконують дослі-

дження і наукові розробки, складає в середньому 20—30 %. Норма прибутку від інвестицій в інновації для всього суспільства в цілому значно вище завдяки зовнішнім ефектам і складає в середньому від 30 % до 80 %, а може досягти і 400 % для окремих інвестицій, що характеризує інвестиції в інновації як високоприбуткові [5, с. 204]. Таким чином, надання державних пільгових кредитів і субсидій інноваційно активним підприємствам є доцільним не лише з точки зору національної безпеки, але й фінансово виправданим.

Ураховуючи загальний низький технологічний рівень виробництва та високий рівень зношеності основних фондів, на порядок денний постає важливе питання формування диференціації державної підтримки залежно від ступеня потреби підприємства та його готовності самостійно здійснювати інвестиції в оновлення виробничих потужностей та технології.

Значна частина промислових підприємств різної форми власності потребують проведення модернізації з метою простого виживання та збереження робочих місць. З метою надання адекватного рівня державної підтримки доцільно використовувати спеціальні оціночні шкали для укрупненої оцінки технічного стану (табл. 1).

Таблиця 1

**ОЦІНЮВАЛЬНА ШКАЛА ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ
ФІЗИЧНОГО ЗНОСУ [14, С. 58]**

Фізичний знос, %	Оцінка технічного стану	Загальна характеристика технічного стану
0—20	Добрий	Пошкоджень і деформацій немає. Є окремі несправності, що не впливають на експлуатацію елемента і усуваються в період поточного ремонту
21—40	Задовільний	Елементи в цілому придатні для експлуатації, проте вимагають ремонту вже на даній стадії експлуатації
41—60	Незадовільний	Експлуатація елементів можлива лише за умови проведення ремонту
61—80	Аварійний	Стан елементів аварійний. Виконання елементами своїх функцій можливе лише при проведенні спеціальних охоронних робіт або повній заміні цих елементів
81—100	Непридатний	Елементи знаходяться в непридатному до експлуатації стані

Залежно від рівня зношеності основних фондів можна рекомендувати звільнення підприємства від сплати податку на прибу-

ток на суму витрат на оновлення виробничих потужностей. Наприклад, у випадку абсолютної непридатності (фізичний знос складає 81—100 %) доцільно повністю звільнити підприємства реального сектору економіки від сплати даного податку, а також єдиного соціального збору. З метою запобігання фінансовим зловживань можна рекомендувати застосувати метод «фарбованих коштів», що передбачає цільовий характер витрат з відповідним державним контролем і систематичним аудитом.

На сучасному етапі розвитку світової економічної системи оновлення виробничих фондів повинно відбуватися виключно на інноваційній основі. У загальному вигляді за рівнем значущості для підприємства інновації поділяють на п'ять груп [15, с. 194]: 1) нове науково-технічне відкриття; 2) новий спосіб виробництва; 3) принципово нова техніка, технологія, матеріали, енергоносії; 4) поточна модернізація, спрямована на підвищення технічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції, що випускається, збереження навколишнього середовища; 5) нові форми організації та управління. Різним за рівнем значущості інноваціям необхідне й відповідне інвестиційне забезпечення (табл. 2).

Таблиця 2

ГРУПУВАННЯ ІННОВАЦІЙ ЗА РІВНЕМ ЗНАЧУЩОСТІ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА І ВІДПОВІДНІ ЇМ ІНВЕСТИЦІЇ [15, С. 195]

Групи інновацій	Інвестиції	
	Часовий інтервал	Масштаб
Нове науково-технічне відкриття	Стратегічні (довгострокові)	Великі проекти
Новий спосіб виробництва	Поточні (середньострокові)	Середні проекти
Принципово нова техніка, технологія, матеріали, енергоносії	Поточні (річні)	Середні проекти
Поточна модернізація, спрямована на підвищення технічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції, що випускається, збереження навколишнього середовища	Поточні (середньострокові або річні)	Середні або дрібні проекти
Нові форми організації та управління	Оперативні (короткострокові)	Дрібні проекти

Така класифікація дає змогу систематизувати процес інвестування інноваційної діяльності підприємства, порівняти рівні значущості інновацій для підприємства та масштаби їх інвестування. Масштаб ефекту від інновацій визначає також і вибір джерела інвестиційної підтримки їх реалізації (табл. 3).

Таблиця 3

**ВИБІР ДЖЕРЕЛА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ІННОВАЦІЙ
ЗАЛЕЖНО ВІД МАСШТАБУ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ [15, С. 195]**

Інновації за масштабом реалізації (вплив)	Джерело інвестиційної підтримки
Підприємство-інноватор	Прибуток, амортизаційні відрахування, середньо- й короткострокові кредити
Інші підприємства	Венчурні інвестиції, емісія цінних паперів
Національна економіка	Кошти державного бюджету, довгострокові та середньострокові кредити, емісія цінних паперів
Світова економіка	Кошти державного бюджету й спеціальних фондів, іноземний капітал

Цілком логічним у даному контексті є запровадження державної експертизи запланованих інновацій. Обмежені бюджетні ресурси повинні спрямовуватись не на підтримку простого та розширеного відтворення, а саме на реалізацію інновацій (рис. 1), які здатні забезпечити підвищений фінансово-економічний і соціальний ефекти.

Рис. 1. Форми інвестицій за ознакою впливу на відтворювальні результати [6, с. 61]

Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності повинна спиратись на довго- та середньострокові наукові прогнози техно-

логічного розвитку, що не можливо без участі науково-дослідних інститутів і відповідного державного фінансування. Таким чином, забезпечення економічної безпеки держави на основі інноваційно-інвестиційної діяльності потребує налагодження тісної співпраці між представниками академічного, державного та реального секторами економіки.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Ураховуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що економічна безпека України на сучасному етапі розвитку залежить від активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств реального сектору економіки. Беручи до уваги високий рівень зношеності основних фондів і низький технологічний рівень виробництва, доцільно застосувати поєднання диференційованих податкових пільг, державної експертизи інноваційної складової проектів оновлення виробництва і метод «фарбованих коштів» з метою запобігання фінансово-економічних зловживань.

Перспективними для подальших наукових досліджень є виявлення пріоритетних напрямів для здійснення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємствами реального сектору економіки.

Література

1. Белоусова І. А. Економічна безпека як стратегічна складова національної безпеки України / І. А. Белоусова // Економічний часопис — XXI. — 2010. — 5—6. — С. 14—17.
2. Бендасюк О. О. Національна економічна безпека: світовий досвід / О. О. Бендасюк // БІЗНЕСИНФОРМ. — 2010. — № 4 (1). — С. 4—6.
3. Великий Ю. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності машинобудівних підприємств за рахунок власних фінансових ресурсів / Ю. Великий // Економіка. — 2011. — № 2. — С. 16—19.
4. Горник В. Г. Фінансове забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності промислового комплексу України / В. Г. Горник // Офіційний сайт національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Задніпряння Т. С. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства / Т. С. Задніпряння // Економічний вісник Донбасу. — 2011. — № 1 (23). — С. 203—205.
6. Захарін С. В. Інвестиції в інновації: теорія, парадигма, методологія досліджень / С. В. Захарін // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 4 (106). — С. 60—64.
7. Калініченко Л. Л. Розвиток національної інноваційної системи на основі застосування інноваційного лізингу / Л. Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2011. — № 35.

8. *Киян Н. О.* Розвиток інноваційно-інвестиційних процесів як фактора суттєвого підвищення ефективності гірничо-добувного виробництва / Н. О. Киян // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. — 2010. — № 3 (23). — С. 93—99.

9. *Кірдіна О. Г.* Удосконалення методів та принципів організації інвестиційно-інноваційної діяльності на залізничному транспорті / О. Г. Кірдіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 32. — С. 262—269.

10. *Косенко А. В.* Інноваційно-інвестиційна складова формування конкурентоспроможності національної економіки / А. В. Косенко // Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

11. *Мамалуй О. О.* Про пріоритетні напрями забезпечення економічної безпеки держави / О. О. Мамалуй // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. — 2011. — № 4. — С. 18—27.

12. *Панасюк Л. І.* Формування та реалізація інноваційно-інвестиційної політики на регіональному рівні / Л. І. Панасюк, О. О. Ляхович // Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

13. *Савченко К. В.* Аналіз технологічної структури економіки України в контексті забезпечення економічної безпеки держави / К. В. Савченко // Механізм регулювання економіки. — 2009. — № 4. — Т. 1. — С. 171—178.

14. *Язлюк Б.* Стратегічне управління інвестиційно-інноваційним бізнес-портфелем підприємства у сфері малого підприємництва / Б. Язлюк // Галицький економічний вісник. — 2011. — № 2 (31). — С. 56—63.

15. *Яценко О. В.* Напрямки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / О. В. Яценко // Збірник наукових праць ЧДТУ. — Вип. 21. — С. 192—197.

УДК 330.322:332.1

С. Г. Турчіна, канд. екон. наук, доцент,
Сумський національний аграрний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ФАКТОРІВ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Проаналізовано стан і розглянуто основні проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку держави, та зокрема Сумської області. Встановлено інституційний взаємозв'язок інноваційної та інвести-